

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه بیرجند
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه جغرافیا

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

عنوان:

بررسی اثرات اقتصادی - اجتماعی شرکت های تعاونی تولید کشاورزی
(مطالعه موردی: شهرستان خوسف)

استاد راهنما:

دکتر جواد میکانیکی

استاد مشاور:

دکتر محمود فال سلیمان

نگارنده:

ام البنین جابری

تابستان ۱۳۹۲

تقدیم به:

تقدیم به **پدر** بزرگوارم

که هرچه دارم از اوست.

تقدیم به **مادر** مهربانم

که تمام موفقیت‌م را مدیون دعای اویم.

تقدیم به **همسر** عزیزم

که وجودش تکیه‌گاه و حضورش امید است.

تقدیم به **خواهران و برادرانم**

که هر یک نقش بسزایی در زندگی‌م داشتند.

تشکر و قدردانی

سپاس بی‌کران پروردگار یکتا را که هستی‌مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و غوشه‌چینی از علم و معرفت را روزیمان سافت.

اکنون در آستانه راهی نو بر خود لازم می‌دانم از تلاش‌ها و راهنمایی‌های ارزنده و بی‌دریغ اساتید ارجمندم، جناب آقای دکتر جواد مکانیکی و آقای دکتر محمود فال‌سلیمان صمیمانه تشکر کنم و از درگاه خداوند متعال برای آنان آرزوی سلامتی و توفیق روز افزون دارم.

همچنین با دارد از زحمات دوستان عزیزم خانم‌ها عالییه دزگی، تکتم روشن‌دل، بهناز نباتی، کلثوم دهقانی، مهدیه مالکی و آقای صادقی که در مراعاتی از انجام تحقیق مرا یاری رساندند، سپاسگذاری کنم.

در پایان نیز وظیفه خود می‌دانم از صمیم قلب از خانواده عزیزم، که دلسوزانه مرا یاری نمودند، تشکر و قدردانی کنم.

ام‌البین جابری

تابستان ۱۳۹۶

چکیده

اقتصاد اکثر کشورهای جهان سوم بر بخش کشاورزی متکی می‌باشد. از این رو توسعه‌ی کشاورزی از یک سو موجب پویایی اقتصاد ملی می‌شود و از سوی دیگر موجب کاهش فقر و محرومیت به ویژه در جامعه روستایی می‌گردد. یکی از راهکارهای ارائه شده جهت گسترش و بهبود کشاورزی، ایجاد شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی می‌باشد. در واقع شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی می‌توانند با رفع نارسایی‌ها، نقشی مهمی در توسعه روستاها ایفا نمایند. از این رو، می‌توان گفت رسالت مهم شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی ارتقای سطح دانش روستاییان، بهبود بهره‌وری منابع روستایی و جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستائیان به شهرها می‌باشد. بنابراین، تعاونی‌ها ابزاری مناسب برای همکاری مردم به شمار می‌رود و در رسیدن به توسعه پایدار نقش مهمی ایفا می‌کنند. در پژوهش حاضر به بررسی اثرات اقتصادی- اجتماعی شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی شهرستان خوسف پرداخته شده است. این تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش، توصیفی- تحلیلی می‌باشد که به منظور نیل به اهداف آن، از تکنیک‌های موجود در دو روش اسنادی و میدانی استفاده شده است. داده‌های گردآوری شده از طریق پرسشنامه، به کمک نرم‌افزار آماری SPSS16 مورد تجزیه و تحلیل و استنتاج نهایی قرار گرفته‌اند و همچنین جهت ترسیم نقشه‌های مورد نیاز، نرم‌افزار ARC GIS 9.3 به کار گرفته شده است. یافته‌های تحقیق نشان داد که شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی در عوامل اقتصادی (با سطح معناداری ۰/۰۰۰ و میانگین ۳/۱۳) توانسته‌اند موفق باشند و در نتیجه‌ی افزایش درآمد کشاورزی، رفاه خانوار نیز بهبود یافته‌است. اما این بهبود شرایط اقتصادی و رفاه خانوار نتوانسته در شرایط اجتماعی خانوار تأثیر مثبت داشته باشد. در واقع میانگین وضعیت اجتماعی ۱/۹۶ بوده که پایین‌تر از (۳ حد مطلوب) می‌باشد. همچنین وضعیت اشتغال دارای میانگین ۲/۸۶ بوده است و این عدم کارایی در بخش اشتغال نیز سبب شده که فعالیت شرکت‌های تعاونی نتواند موجب کاهش مهاجرت گردد.

واژگان کلیدی: اثرات اقتصادی- اجتماعی - شرکت‌های تعاونی کشاورزی- شهرستان خوسف

فصل اول: کلیات

۲	مقدمه.....
۳-۱	۱- بیان مسأله.....
۴-۱	۲- ضرورت تحقیق.....
۵-۱	۳- اهداف تحقیق.....
۵-۱	۴- سؤالات تحقیق.....
۵-۱	۵- فرضیات تحقیق.....
۶-۱	۶- تعریف واژگان و اصطلاحات تحقیق.....
۷-۱	۷- روش شناسی تحقیق.....
۸-۱	۸- جامعه تحقیق و روش نمونه‌گیری.....
۹-۱	۹- ابزار جمع‌آوری اطلاعات.....
۹-۱	۱۰- روایی و پایایی ابزار اندازه‌گیری.....
۱۰-۱	۱۱- متغیرهای تحقیق.....
۱۴-۱	۱۲- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها.....
۱۴-۱	۱۳- محدودیت‌های تحقیق.....

فصل دوم: مبانی نظری

۱۶	مقدمه.....
۱۶-۲	۱- تعریف تعاونی.....
۱۷-۲	۲- تاریخچه تعاونی در ایران و جهان.....
۱۹-۲	۳- اهداف توسعه تعاونی‌ها.....
۲۱-۲	۴- اصول اساسی تعاونی‌ها.....
۲۳-۲	۵- نظریات تعاونی.....
۳۱-۲	۱-۵- تعاون و اسلام.....
۳۰-۲	۲-۵- تعاون و سوسیالیسم.....
۳۲-۲	۳-۵- تعاون و کاپیتالیسم(سرمایه‌داری).....
۳۳-۲	۶-۲- تعاونی‌ها و نقش آنها در فرآیند توسعه.....
۳۴-۲	۷-۲- نقش شرکت‌های تعاونی تولیدی در توسعه اقتصادی- اجتماعی.....
۳۵-۲	۱-۷-۲- نقش شرکت‌های تعاونی تولیدی در توسعه اقتصادی.....
۳۸-۲	۲-۷-۲- نقش شرکت‌های تعاونی در توسعه اجتماعی.....
۴۰-۲	۸-۲- انواع تعاونی‌ها.....
۴۱-۲	۹-۲- تعاونی‌های کشاورزی.....
۴۲-۲	۱۰-۲- تعاونی‌های کشاورزی در جهان.....
۴۲-۲	- تعاونی‌های کشاورزی در اروپا.....
۴۳-۲	- تعاونی‌های کشاورزی در قاره آمریکا.....

۴۳	۱۱-۲- سابقه تعاونی‌های کشاورزی در ایران
۴۵	۱۲-۲- سابقه و پیشینه تحقیق
۴۹	۱۳-۲- نتیجه‌گیری

فصل سوم: محدوده مورد مطالعه

۵۲	مقدمه
۵۲	۱-۳- ویژگی‌های محیط طبیعی
۵۲	۱-۱-۳- موقعیت جغرافیایی شهرستان خوسف
۵۲	۲-۱-۳- وضعیت زمین شناسی
۵۵	۳-۱-۳- ویژگی توپوگرافی
۵۷	۴-۱-۳- وضعیت اقلیمی
۵۷	- دما
۶۰	- بارندگی
۶۲	- یخبندان
۶۲	- رطوبت نسبی
۶۳	- باد
۶۴	- ساعات آفتابی
۶۵	- تبخیر و تعریق سالیانه
۶۶	۳-۱-۵- منابع آب
۶۶	منابع آب‌های سطحی
۶۷	منابع آب‌های زیر زمینی
۶۹	۳-۱-۶- خاک
۷۱	۳-۱-۷- پوشش گیاهی
۷۲	۳-۲-۲- ویژگی‌های انسانی
۷۲	۳-۲-۱- سابقه سکونت (تاریخی) وجه تسمیه
۷۲	۳-۲-۲- تقسیمات سیاسی - اداری شهرستان خوسف
۷۵	۳-۲-۳- خصوصیات جمعیتی
۷۶	- نسبت جنسی و ساختار سنی
۷۶	- وضعیت سواد و آموزش
۷۶	- وضعیت اشتغال
۷۷	۳-۲-۴- ترکیب فعالیت در گروه‌های عمده اقتصادی
۷۷	- کشاورزی
۷۹	- زراعت
۷۹	- باغداری
۸۰	- دامداری

صنعت	۸۰
معدن	۸۰
وضعیت امکانات و خدمات	۸۲-۲-۳
نتیجه‌گیری:	۸۴-۲-۳

فصل چهارم: یافته‌های تحقیق

مقدمه	۸۶
۱-۴-آمار توصیفی	۸۶
۱-۱-۴- مشخصات فردی	۸۷
وضعیت تأهل	۸۷
توزیع جمعیت	۸۷
سطح تحصیلات	۸۸
اشتغال	۸۹
۲-۱-۴- عوامل اقتصادی	۹۰
میزان مالکیت اراضی	۹۱
روش آبیاری	۹۱
نوع انتقال آب	۹۲
مالکیت آب	۹۳
نظر سهامداران در ارتباط با عوامل اقتصادی	۹۴
۳-۱-۴- عوامل اجتماعی	۹۶
۴-۱-۴- وضعیت اشتغال	۹۸
۵-۱-۴- وضعیت رفاه خانوار	۱۰۱
۶-۱-۴- مهاجرت	۱۰۶
۷-۱-۴- رضایت‌مندی	۱۰۷
۲-۴-آمار استنباطی	۱۱۰
۱-۲-۴- نتایج آزمون T نمونه‌های وابسته مربوط به فعالیت در شرکت تعاونی و درآمد خانوارهای عضو	۱۱۰
۲-۲-۴- نتایج آزمون T نمونه‌های وابسته مربوط به فعالیت در شرکت تعاونی و وضعیت رفاهی خانوارهای عضو	۱۱۱
۳-۲-۴- نتایج آزمون T تک نمونه‌های مربوط به فعالیت در شرکت تعاونی و وضعیت اجتماعی خانوارهای عضو	۱۱۲
۴-۲-۴- نتایج آزمون T تک نمونه‌های مربوط به فعالیت در شرکت تعاونی و وضعیت اشتغال خانوارهای عضو	۱۱۳
۵-۲-۴- نتایج آزمون T تک نمونه‌های مربوط به فعالیت در شرکت تعاونی و وضعیت مهاجرت خانوارهای عضو	۱۱۴
۳-۴- نتیجه‌گیری	۱۱۵

فصل پنجم: آزمون فرضیات تحقیق و نتیجه‌گیری

مقدمه.....	۱۱۷
۱-۵- خلاصه تحقیق	۱۱۷
۲-۵- آزمون فرضیات	۱۱۹
۱-۲-۵- آزمون فرضیه اول	۱۲۰
۲-۲-۵- آزمون فرضیه دوم	۱۲۰
۳-۲-۵- آزمون فرضیه سوم	۱۲۱
۴-۲-۵- آزمون فرضیه چهارم	۱۲۲
۵-۲-۵- آزمون فرضیه پنجم	۱۲۲
۳-۳- نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات	۱۲۳
۱-۳-۵- نتیجه‌گیری	۱۲۳
۲-۳-۵- پیشنهادات	۱۲۵
الف) پیشنهادات راهبردی	۱۲۵
ب) پیشنهادات اجرایی	۱۲۶

فهرست جداول

جدول شماره ۱-۱- : ضریب آلفای کروناخ برای متغیرهای پرسشنامه خانوار سهامدار در شرکت تعاونی تولید	۱۰
جدول شماره ۲-۱- : متغیرهای تحقیق	۱۰
جدول شماره ۱-۲- خلاصه مهمترین پژوهش‌های صورت گرفته مرتبط با موضوع تحقیق	۴۸
جدول شماره ۳-۱- : رژیم دمایی برخی پارامترهای ماهیانه ایستگاه خوسف (بر حسب درجه سانتی گراد) در دوره (۷۱-۹۱)	۵۸
جدول شماره ۳-۲- : میانگین بارندگی فصلی در ایستگاه خوسف (بر حسب میلیمتر) در دوره آماری (۷۱-۹۱)	۶۰
جدول شماره ۳-۳- : میانگین تعداد روزهای یخبندان در ایستگاه خوسف در دوره آماری (۷۱-۹۱)	۶۲
جدول شماره ۳-۴- : متوسط رطوبت ماهیانه در ایستگاه خوسف در دوره آماری (۷۱-۹۱)	۶۳
جدول شماره ۳-۵- : حداکثر سرعت باد (متر بر ثانیه) در ایستگاه هواشناسی خوسف در دوره آماری (۷۱-۹۱)	۶۴
جدول شماره ۳-۶- : تعداد ساعات آفتابی ماهانه ایستگاه خوسف در دوره آماری (۷۱-۹۱)	۶۵
جدول شماره ۳-۷- : آمار طولانی مدت تبخیر (mm) ایستگاه هواشناسی خوسف (۷۱-۹۱)	۶۶
جدول ۳-۸- : وضعیت منابع آب شهرستان خوسف در سال ۱۳۸۵	۶۷
جدول ۳-۹- : تقسیمات سیاسی شهرستان خوسف سال ۱۳۸۵	۷۲
جدول ۳-۱۰- : جمعیت شهرستان خوسف ۱۳۸۵	۷۵
جدول ۳-۱۱- : گروه‌های سنی شهرستان خوسف به تفکیک جنس	۷۶
جدول ۳-۱۲- : محصولات کشاورزی بخش خوسف	۷۸
جدول شماره ۳-۱۳- : سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات زراعی شهرستان خوسف به تفکیک دهستان در سال ۱۳۸۵	۷۹
جدول شماره ۳-۱۴- : سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات باغی شهرستان خوسف به تفکیک دهستان در سال ۱۳۸۵	۷۹

- جدول ۳-۱۵- : تعداد دام سبک و سنگین شهرستان خوسف به تفکیک دهستان در سال ۱۳۸۵..... ۸۰
- جدول ۳-۱۶- : امکانات و خدمات موجود در شهرستان های بیرجند و خوسف..... ۸۳
- جدول شماره ۴-۱- وضعیت تأهل سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۸۷
- جدول شماره ۴-۲- توزیع جمعیت سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۸۸
- جدول شماره ۴-۳- سطح تحصیلات سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۸۹
- جدول شماره ۴-۴- شغل اصلی سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۹۰
- جدول شماره ۴-۵- میزان مالکیت اراضی سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۹۱
- جدول شماره ۴-۶- شاخص های گرایش مرکزی میزان مالکیت اراضی سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۹۱
- جدول شماره ۴-۷- روش آبیاری سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۹۲
- جدول شماره ۴-۸- شاخص های گرایش مرکزی روش آبیاری سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۹۲
- جدول شماره ۴-۹- نوع انتقال آب سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۹۳
- جدول شماره ۴-۱۰- شاخص های گرایش مرکزی نوع انتقال آب سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۹۳
- جدول شماره ۴-۱۱- میزان مالکیت آب سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۹۴
- جدول شماره ۴-۱۲- شاخص های گرایش مرکزی میزان مالکیت آب سهامداران شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۹۴
- جدول شماره ۴-۱۳- نظر سهامداران در ارتباط با عوامل اقتصادی شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۹۵
- جدول شماره ۴-۱۴- شاخص های گرایش مرکزی نظر سهامداران در ارتباط با عوامل اقتصادی شرکت های تعاونی تولید
شهرستان خوسف..... ۹۶
- جدول شماره ۴-۱۵- نظر سهامداران در ارتباط با عوامل اجتماعی شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۹۷
- جدول شماره ۴-۱۶- شاخص های گرایش مرکزی نظر سهامداران در ارتباط با عوامل اجتماعی شرکت های تعاونی تولید
شهرستان خوسف..... ۹۸
- جدول شماره ۴-۱۷- نظر سهامداران در ارتباط با تعداد شاغلان عضو شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف در مراحل
کاشت..... ۹۸
- جدول شماره ۴-۱۸- شاخص های گرایش مرکزی نظر سهامداران در ارتباط با تعداد شاغلان عضو شرکت های تعاونی تولید
شهرستان خوسف در مراحل کاشت..... ۹۹
- جدول شماره ۴-۱۹- نظر سهامداران در ارتباط با ایجاد اشتغال شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۱۰۰
- جدول شماره ۴-۲۰- شاخص های گرایش مرکزی نظر سهامداران در ارتباط با ایجاد اشتغال شرکت های تعاونی تولید
شهرستان خوسف..... ۱۰۱
- جدول شماره ۴-۲۱- نظر سهامداران در ارتباط با سبد غذایی خانوارهای عضو شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۱۰۲
- جدول شماره ۴-۲۲- شاخص های گرایش مرکزی نظر سهامداران در ارتباط با سبد غذایی خانوارهای عضو شرکت های
تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۱۰۳
- جدول شماره ۴-۲۳- نظر سهامداران در ارتباط با دسترسی به امکانات رفاهی خانوارهای عضو شرکت های تعاونی تولید
شهرستان خوسف..... ۱۰۴
- جدول شماره ۴-۲۴- شاخص گرایش های مرکزی نظر سهامداران در ارتباط با دسترسی به امکانات رفاهی خانوارهای عضو
شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف..... ۱۰۵
- جدول شماره ۴-۲۵- نظر سهامداران در ارتباط با تأثیر شرکت های تعاونی تولید شهرستان خوسف بر مهاجرت..... ۱۰۶
- جدول شماره ۴-۲۶- شاخص های گرایش مرکزی نظر سهامداران در ارتباط با تأثیر شرکت های تعاونی تولید شهرستان
خوسف بر مهاجرت..... ۱۰۷

- جدول شماره ۴-۲۷- رضایت‌مندی سهامداران در ارتباط با تأثیر شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۱۰۸
- جدول شماره ۴-۲۸- شاخص‌های گرایش مرکزی رضایت‌مندی سهامداران در ارتباط با تأثیر شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۱۰۹
- جدول شماره ۴-۲۹- نتایج آزمون T نمونه‌های وابسته مربوط به فعالیت در شرکت تعاونی و درآمد خانوارهای عضو ۱۱۰
- جدول شماره ۴-۳۰- نتایج آزمون T نمونه‌های وابسته مربوط به فعالیت در شرکت تعاونی و وضعیت رفاهی خانوارهای عضو ۱۱۱
- جدول شماره ۴-۳۱- نتایج آزمون T تک نمونه‌های مربوط به فعالیت در شرکت تعاونی و وضعیت اجتماعی خانوارهای عضو ۱۱۲
- جدول شماره ۴-۳۲- نتایج آزمون T تک نمونه‌های مربوط به فعالیت در شرکت تعاونی و وضعیت اشتغال خانوارهای عضو ۱۱۳
- جدول شماره ۴-۳۳- نتایج آزمون T تک نمونه‌های مربوط به فعالیت در شرکت تعاونی و وضعیت مهاجرت خانوارهای عضو ۱۱۴
- جدول شماره ۵-۱- نتایج آزمون T نمونه‌های وابسته مربوط به فرضیه اول ۱۲۰
- جدول شماره ۵-۲- نتایج آزمون T نمونه‌های وابسته مربوط به فرضیه دوم ۱۲۱
- جدول شماره ۵-۳- نتایج آزمون T تک نمونه‌های مربوط به فرضیه سوم ۱۲۱
- جدول شماره ۵-۴- نتایج آزمون T تک نمونه‌های مربوط به فرضیه چهارم ۱۲۲
- جدول شماره ۵-۵- نتایج آزمون T تک نمونه‌های مربوط به فرضیه پنجم ۱۲۳

فهرست نمودارها

- نمودار شماره ۳-۱- رژیم دمایی برخی پارامترهای ماهیانه ایستگاه خوسف (بر حسب درجه سانتی گراد) در دوره (۷۱-۹۱) ۵۸
- نمودار شماره ۳-۲- میانگین بارندگی فصلی در ایستگاه خوسف (بر حسب میلیمتر) دوره آماری (۷۱-۹۱) ۶۰
- نمودار شماره ۳-۳- میانگین تعداد روزهای یخبندان در ایستگاه خوسف در دوره آماری (۷۱-۹۱) ۶۲
- نمودار شماره ۳-۴- نوسانات رطوبت نسبی در ایستگاه خوسف (بر حسب درصد) در دوره آماری (۷۱-۹۱) ۶۳
- نمودار شماره ۳-۵- حداکثر سرعت باد (متر بر ثانیه) در ایستگاه هواشناسی خوسف در دوره آماری (۷۱-۹۱) ۶۴
- نمودار شماره ۳-۶- تعداد ساعات آفتابی ماهانه ایستگاه هواشناسی خوسف در دوره آماری (۷۱-۹۱) ۶۵
- نمودار شماره ۳-۷- آمار طولانی مدت تبخیر ایستگاه هواشناسی خوسف (۷۱-۹۱) ۶۶
- نمودار شماره ۴-۱- وضعیت تأهل سهامداران شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۸۷
- نمودار شماره ۴-۲- توزیع جمعیت سهامداران شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۸۸
- نمودار شماره ۴-۳- سطح تحصیلات سهامداران شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۸۹
- نمودار شماره ۴-۴- شغل اصلی سهامداران شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۹۰
- نمودار شماره ۴-۵- میزان مالکیت اراضی سهامداران شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۹۱
- نمودار شماره ۴-۶- روش آبیاری سهامداران شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۹۲
- نمودار شماره ۴-۷- نوع انتقال آب سهامداران شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۹۳
- نمودار شماره ۴-۸- میزان مالکیت آب سهامداران شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۹۴
- نمودار شماره ۴-۹- نظر سهامداران در ارتباط با عوامل اقتصادی شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۹۵
- نمودار شماره ۴-۱۰- نظر سهامداران در ارتباط با عوامل اجتماعی شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۹۷
- نمودار شماره ۴-۱۱- نظر سهامداران در ارتباط با تعداد شاغلان عضو شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف در مراحل کاشت ۹۹
- نمودار شماره ۴-۱۲- نظر سهامداران در ارتباط با ایجاد اشتغال شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۱۰۰

- نمودار شماره ۴-۱۳- نظر سهامداران در ارتباط با سبد غذایی خانوارهای عضو قبل از عضویت در شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۱۰۲
- نمودار شماره ۴-۱۴- نظر سهامداران در ارتباط با سبد غذایی خانوارهای عضو بعد از عضویت در شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۱۰۳
- نمودار شماره ۴-۱۵- نظر سهامداران در ارتباط با دسترسی به امکانات رفاهی خانوارهای عضو قبل از عضویت در شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۱۰۴
- نمودار شماره ۴-۱۶- نظر سهامداران در ارتباط با دسترسی به امکانات رفاهی خانوارهای عضو بعد از عضویت در شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۱۰۵
- نمودار شماره ۴-۱۷- نظر سهامداران در ارتباط با تأثیر شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف بر مهاجرت ۱۰۷
- نمودار شماره ۴-۱۸- رضایت‌مندی سهامداران در ارتباط با تأثیر شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف ۱۰۹

فهرست نقشه‌ها

- نقشه ۳-۱: نقشه‌ی موقعیت شهرستان خوسف در کشور ۵۳
- نقشه ۳-۲: نقشه‌ی زمین‌شناسی شهرستان خوسف ۵۴
- نقشه ۳-۳: نقشه‌ی توپوگرافی شهرستان خوسف ۵۶
- نقشه ۳-۴: نقشه‌ی متوسط دمای شهرستان خوسف ۵۹
- شکل ۳-۵: نقشه‌ی متوسط بارش شهرستان خوسف ۶۱
- نقشه ۳-۶: نقشه‌ی منابع آب شهرستان خوسف ۶۸
- نقشه ۳-۷: نقشه‌ی وضعیت خاک شهرستان خوسف ۷۰
- نقشه ۳-۸: نقشه‌ی تقسیمات سیاسی استان خراسان جنوبی و موقعیت آن در کشور ۷۳
- نقشه ۳-۹: نقشه‌ی تقسیمات سیاسی شهرستان خوسف ۷۴
- نقشه ۳-۱۰: نقشه‌ی وضعیت کاربری اراضی شهرستان خوسف ۸۱

فهرست اشکال

- شکل ۲-۱- اهداف تشکیل تعاونی ۲۰

پیوست

- پیوست ۱۳۳

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

اقتصاد بسیاری از کشورهای در حال توسعه، متکی بر بخش کشاورزی است و هدف اصلی این بخش، تولید غذا برای تأمین نیازهای جمعیتی می‌باشد. افزون بر این، انتظار دیگر از بخش کشاورزی آن است که مازاد سرمایه‌ای برای حرکت سایر بخش‌های اقتصاد را پدید آورد. در واقع، ویژگی‌های نهفته در منابع تولیدی و محصولات کشاورزی تولید شده و همچنین امکانات بالقوه موجود در آن، این امکان را فراهم می‌سازد که بخش کشاورزی بتواند از راه‌های مختلف، نقش اساسی و محوری خود را در فرآیند توسعه اقتصادی ایفا نماید.

با توجه به این که فعالیت‌های کشاورزی در روستاها انجام می‌شود می‌توان گفت؛ روستائیان در فرآیند توسعه نقش مؤثری دارند. از این رو روستائیان با انجام فعالیت‌های حرفه‌ای و بر اساس همکاری و تعاون می‌توانند کارآیی و وضعیت اقتصادی خود را بهبود بخشند. اما عواملی چون کوچکی واحدهای بهره‌برداری، پراکندگی اراضی زراعی، مخاطرات مربوط به خرد شدن مستمر اراضی از مهم‌ترین موانع موجود توسعه کشاورزی در ایران است. نتایج حاصل از این وضعیت، موجب اتلاف منابع ارزشمند، استفاده نامناسب از مکانیزاسیون و فناوری‌های نوین، کاهش درآمد کشاورزان، تشدید مهاجرت و غیره می‌گردد. از این رو شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی می‌توانند با رفع نارسایی‌ها، نقشی مهمی در توسعه روستاها ایفا نمایند. در واقع می‌توان گفت رسالت مهم شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی ارتقای سطح دانش روستائیان، بهبود بهره‌وری منابع روستایی، جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه روستائیان به شهرها، و برقراری توسعه مناطق روستایی می‌باشد. بنابراین، تعاونی‌ها ابزاری مناسب برای همکاری مردم به شمار می‌رود و در رسیدن به توسعه پایدار نقشی مهمی ایفا می‌کنند به گونه‌ای که با همفکری مردم، می‌کوشند توانایی‌های آنها را در راستای توسعه مناطق روستایی هدایت کنند. در واقع تعاونی‌ها به عنوان نهادهایی برخاسته از متن اجتماعی جامعه، نقش انکار ناپذیری در توسعه اقتصادی روستایی داشته و تحرک بخشی نیروی انسانی در نیل به توسعه درونزا و پیشبرد فعالیت اقتصادی و اجتماعی را دارند.

۱-۱- بیان مسأله

رشد بخش کشاورزی به عنوان بستری برای کسب اهداف توسعه در کشورهای در حال توسعه امری ضروری قلمداد می‌شود. در میان اهداف توسعه، بهبود و تقویت رشد اقتصادی، کاهش فقر، بهبود امنیت غذایی و حفظ منابع طبیعی بسیار مهم هستند. افزایش میزان بهره‌وری در بخش کشاورزی باعث ارزان‌تر شدن مواد غذایی شده و کمک قابل توجهی به اقتصاد خانوارهای فقیر می‌کند. همچنین کشاورزی نوین باعث افزایش اشتغال می‌شود و عرضه خدمات و نهاده‌های کشاورزی در بازار افزایش می‌یابد. به این ترتیب بخش کشاورزی به طور مستقیم در جوامع روستایی، به رشد اقتصادی کمک نموده و در نتیجه موجب خلق فرصت‌های شغلی جدید می‌گردد.

باتوجه به اینکه تقریباً نیمی از جمعیت جهان در نواحی روستایی کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند که بیش‌تر آنان را کشاورزان خرده‌پا تشکیل می‌دهند و معیشت آنان از طریق کشاورزی و فعالیت‌های مربوط به آن تأمین می‌شود (Abdolrahman، 1996:25). کشاورزی نه تنها در مناطق روستایی بخش غالب است، بلکه تقریباً در همه کشورهای در حال توسعه نقش محوری را ایفا می‌کند. کشاورزی بیش از همه به تولید ناخالص ملی کمک می‌کند و برای بخش اعظم جمعیت این کشورها اشتغال‌زا است و غذای آنها را فراهم می‌کند (کوهن، ۱۳۷۹: ۱۲). کارایی فعالیت‌های حرفه‌ای کشاورزان خرده‌پا به علت عدم به کارگیری از فعالیت‌های نوین و ماشین‌های کشاورزی، بسیار پایین است. صاحب نظران معتقدند انجام فعالیت‌های حرفه‌ای روستائیان بر اساس همکاری و تعاون می‌تواند موجب ارتقاء کارایی و بهبود وضعیت اقتصادی آنان شود (انصاری، ۱۳۷۱: ۵۴). بدین منظور شرکت‌های تعاونی تولید قادرند ناهنجاری‌های ناشی از وجود قطعات کوچک، پراکنده و نامتجانس بودن زمین‌های زراعی و بسیاری از نارسایی‌های دیگر کشاورزان خرده‌پا را مرتفع ساخته و نقش مهمی را در توسعه روستاها ایفا کنند (صدرالاشرفی، ۱۳۷۸: ۴۷)

در کشور ما نیز بخش تعاون یکی از سه بخش مهم اقتصادی است که در کنار بخش دولتی و خصوصی از اهمیت و جایگاه خاصی برخوردار می‌باشد. بدون شک از جمله دلایل اهتمام قانون اساسی به نظام تعاونی را می‌توان ثمرات اقتصادی ناشی از ویژگی‌های نظام تعاونی و ارزش‌های والای مادی و معنوی که همانا برخورداری از روحیه تعاون، همکاری و نیز مشارکت توده‌های مردم در امور مربوط به خود می‌باشد، دانست. بدیهی است این پدیده تنها در کشورهای برخوردار در یک نظام مردمی مجال رشد و توسعه می‌یابد. براساس همین نگرش و به دنبال مشکلات ناشی از اصلاحات ارضی دهه ۴۰، در سال ۱۳۴۹ با تصویب قانون تعاونی‌ها، شرکت‌های تعاونی تولید روستایی جهت تأمین مشکلات تولید روستائیان و حمایت از آنان تشکیل شدند. متعاقباً، در یک دهه قبل از انقلاب و سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی تعاونی‌ها فراز و نشیب‌هایی را طی کرده تا بالاخره در سال‌های اخیر در فرآیندی از رشد و توسعه قرار گرفتند (عبدالهی، ۱۳۷۷: ۸۹). امروزه تعداد تعاونی‌ها از ۳۰۱۳ تا به ۱۵۰۰۰۰ تعاونی رسیده است، که رشد ۵۰ برابری را نشان می‌دهد و از نظر تعداد اعضاء از ۱۲۰۰۰۰۰ نفر در سال ۱۳۵۷ امروزه به ۱۹۰۰۰۰۰۰ نفر رسیده

است که رشد ۱۹ برابری را نشان می‌دهد که این ۱۵۰۰۰۰ تعاونی حدود ۵۰ درصد تعاونی تولیدی تشکیل داده‌اند و عرصه تولید ملی را فعال کرده‌اند و ۱۰ درصد اشتغال کشور را به خود اختصاص داده‌اند (حسینی نیا، ۱۳۸۷: ۸۴).

در استان خراسان قبل از تقسیمات سیاسی ۱۳۸۲ از مجموع ۳۶۰۲۹۵ واحد بهره‌برداری، ۹۵ درصد اختصاصی، ۴/۵ درصد شراکتی و ۰/۵ درصد از آن شرکت‌های رسمی بوده است. همچنین آمار نشان می‌دهد، ۴۶ درصد از بهره‌برداری‌ها از اراضی کمتر از ۲ هکتار و ۴۳/۵ درصد از آن نیز متعلق به بهره‌برداری از اراضی ۲ تا ۱۰ هکتار است که مؤید وجود نظام خرده مالکی شدید در کل استان خراسان می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۲).

در خراسان جنوبی ۳۰ شرکت تعاونی تولیدی وجود دارد و شهرستان خوسف نیز، دارای ۲ شرکت تعاونی تولیدی است. فعالیت این شرکت‌ها خرید و تهیه مواد و وسایل مورد نیاز معیشتی و حرفه‌ای اعضا، انجام خدمات به منظور بهبود امور حرفه‌ای و یا زندگی اعضا مانند تهیه ماشین آلات کشاورزی و استفاده مشترک از آنها، تأمین و توزیع آب مشروب و آب برای مصارف زراعتی اعضا با رعایت قانون ملی شدن منابع طبیعی، بهره‌برداری جمعی و مشترک اعضا، تأمین اعتبارات و وام‌های مورد نیاز و کلیه امور مربوط به تعاونی می‌باشد. این شرکت‌ها با هدف افزایش درآمد اعضا از طریق توسعه مکانیزاسیون با هدف تغییر الگوی کشت و افزایش تولید در واحد سطح و کم کردن هزینه‌های تولید و همچنین انجام امور زیربنایی و تهیه و توزیع به موقع نهاده‌های تولید برای اعضای خود تشکیل شده است (سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان جنوبی، ۱۳۹۱). به طور کلی مسأله اساسی این است که به چه میزان این شرکت‌ها توانسته‌اند به اهداف خود، یعنی اشتغال‌زایی، رشد تولید، جذب سرمایه، بسط صنایع تبدیلی و تکمیلی، جلوگیری از مهاجرت، رشد آگاهی، کاربرد روش‌ها و فنون نوین کشاورزی، حفظ منابع (آب، احیاء اراضی، شبکه زهکشی) و غیره که در نهایت منجر به توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاها می‌شوند، برسند.

۱-۲- ضرورت تحقیق

روند سیاست‌های تجارت کشاورزی در کشورهای صنعتی، شدت فقر روستایی و نقش مهم کشاورزی در رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه منجر به توجه خاص به بخش کشاورزی شده است.

با توجه به اینکه بخش کشاورزی ایران یکی از مهم‌ترین و تواناترین بخش‌های سه‌گانه اقتصاد کشور است که با حدود ۴/۵ میلیون نفر بهره‌بردار، حدود ۲۰ درصد تولید ناخالص داخلی، ۲۵ درصد اشتغال و ۲۵ درصد ارزش صادرات غیر نفتی کشور را به خود اختصاص داده و نقش محوری و تعیین کننده‌ای در اقتصاد ملی ایفا می‌نماید (پاک نیا، ۱۳۸۳: ۲۷).

یکی از راه‌های رشد و پویایی کشاورزی در کشور و به ویژه در مناطقی که کشاورزی به صورت خرده‌پا است، ایجاد تعاونی می‌باشد. در واقع تعاونی‌ها برای ایجاد ساختار مناسب و عادلانه در

بخش صنعتی و کشاورزی، نقش مهمی را در نظام اشتغال کشور ایفا می‌کنند و با فراهم کردن امکانات و شرایط کار تولیدی از قبیل سرمایه و ارائه خدمات اعتباری برای اقشار مختلف اجتماعی که قدرت کار کردن دارند ولی فاقد امکانات لازم دیگر می‌باشند؛ فرصت‌های اشتغال را به وجود می‌آورد (سجادی، ۱۳۸۷: ۱۲۴). بنابراین کوشش تعاونی‌ها اعتبار بخشیدن به اشتغال آبرومندانه و شرافتمندانه است که موجب غنای اجتماعی می‌گردد (امیدی، ۱۳۸۴: ۹۹). به این ترتیب و با توجه به وظایف متنوع شرکت‌های تعاونی در کشور مسلم است که باید به ایجاد و یا تقویت بخش تعاونی در کشور اولویتی خاص داده شود و در چارچوب برنامه‌های توسعه اقتصادی سعی شود که به تحقق آرمان‌های تعاونی و رفع مشکلات و موانع مربوط، اقداماتی صورت گیرد. از این رو انجام پژوهش‌های متعدد در این زمینه ضروری می‌باشد.

۱-۳- اهداف تحقیق

اهداف کلی:

بررسی اثرات اقتصادی- اجتماعی شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی بر خانوارهای عضو؛ مطالعه موردی: شهرستان خوسف
اهداف جزئی:

- ۱- بررسی نقش تعاونی‌های تولید در وضعیت اقتصادی و ایجاد اشتغال خانوارهای عضو.
- ۲- بررسی نقش تعاونی‌های تولید در کاهش میزان مهاجرت در خانوارهای عضو.
- ۳- بررسی نقش تعاونی‌های تولید در وضعیت اجتماعی خانوارهای عضو.

۱-۴- سؤالات تحقیق

- ۱- شرکت‌های تعاونی تولید چه تأثیری بر درآمد خانوارهای عضو داشته است؟
- ۲- شرکت‌های تعاونی تولید چه تغییراتی را در وضعیت اجتماعی و رفاه خانوارهای عضو داشته است؟
- ۳- شرکت‌های تعاونی تولید چه تأثیری بر اشتغال خانوارهای عضو داشته است؟
- ۴- شرکت‌های تعاونی تولید چه تأثیری در مهاجرت خانوارهای عضو داشته است؟

۱-۵- فرضیات تحقیق

- ۱- فعالیت شرکت‌های تعاونی تولید موجب افزایش درآمد خانوارهای عضو شده است.
- ۲- فعالیت شرکت‌های تعاونی تولید موجب بهبود رفاه خانوارهای عضو شده است.
- ۳- فعالیت شرکت‌های تعاونی تولید موجب افزایش اشتغال خانوارهای عضو گردیده است.
- ۴- فعالیت شرکت‌های تعاونی تولید موجب بهبود وضعیت اجتماعی خانوارهای عضو شده است.
- ۵- فعالیت شرکت‌های تعاونی تولید موجب کاهش مهاجرت در خانوارهای عضو شده است.

۱-۶- تعریف واژگان و اصطلاحات تحقیق

توسعه روستایی: بلوغ اندیشه‌ها و تلاش پیگیر روستائیان برای بهسازی جامعه خویش، از طریق خودآموزی، خودیاری و همیاری. و بدین ترتیب، توسعه روستایی را به قوت می‌توان مقدمه توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و نیز مؤخره‌ی آن در سطح ملی قلمداد کرد (آسایش، ۱۳۷۵: ۲۹). همچنین آلبرت واترسون، توسعه و عمران روستایی را یک فعالیت چندبخشی مرکبی می‌داند که شامل توسعه کشاورزی و توسعه تسهیلات اجتماعی برای هر فرد روستایی می‌باشد (Albert wanterson, 1979). در این پژوهش، توسعه روستایی تلاشی برای ارتقای وضعیت اجتماعی و اقتصادی روستائیان تلقی شده است.

تعاونی کشاورزی: عبارت است از اجتماعی از افراد با وسایل و امکانات محدود که به صورت داوطلبانه گردهم آمده‌اند و اهداف اجتماعی- اقتصادی را دنبال می‌کنند و با کار مؤثر، تأمین سرمایه مورد نیاز و پذیرش ریسک، سود و منفعت بر اساس اصول تعاونی کار می‌کنند (لطیفیان، ۱۳۸۵: ۶۱). در این پژوهش تعاونی کشاورزی به شرکتی اطلاق می‌شود که شامل یک هیئت مدیره، مدیر عامل و سایر کارمندان است و هدف آنها، اشتغال‌زایی، رشد تولید، جذب سرمایه، جلوگیری از مهاجرت، رشد آگاهی، کاربرد روش‌ها و فنون نوین کشاورزی و غیره که در نهایت منجر به بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی روستاها می‌شوند؛ می‌باشد.

اشتغال: در بیان تعریف اشتغال به گونه‌ای که سازمان بین‌المللی کار بیان می‌دارد؛ شاغل کسی است که در هفته مرجع، حداقل یک ساعت مشغول کار بوده باشد. همچنین افرادی که به طور موقت کارشان را ترک کرده‌اند و افراد شاغل در کارهای خانوادگی نیز شاغل محسوب می‌شوند (ILO, 2010: 85). در این پژوهش به منظور آگاهی یافتن از تغییرات اشتغال خانوارهای روستایی، تعداد شاغلان در مراحل کاشت، داشت و برداشت مورد سنجش قرار گرفته‌اند.

وضعیت اجتماعی: وضعیت اجتماعی از مفاهیم گسترده و بسیط علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی است که به سطح زندگی فرد یا افراد در درون جامعه اشاره دارد. تعیین و تشخیص آن به کمک سنجش سطح برخورداری و بهره‌مندی فرد از موقعیت‌ها، تحصیلات، خدمات و دیگر امکانات موجود در اجتماع صورت می‌پذیرد. در این تحقیق به منظور آگاهی یافتن از تغییرات وضع اجتماعی خانوارهای روستایی، دو شاخص سبد مصرف غذایی خانوار و میزان برخورداری از امکانات رفاهی موجود در سطح خانوار به کار گرفته شده است.

اقتصاد روستایی: در برگیرنده یک سلسله فعالیت‌های اقتصادی به صورت افقی در مناطق روستایی است. بدین معنی که، اقتصاد روستایی کلیه فعالیت‌های اقتصاد کشاورزی و غیرکشاورزی مناطق روستایی را در بر می‌گیرد (خادم آدام، ۱۳۶۵: ۱۱۹). در این تحقیق به منظور آگاهی یافتن از

تغییرات وضع اقتصادی خانوارهای روستایی، از دو شاخص میزان مالکیت اراضی و میزان مالکیت آب استفاده شده است.

توسعه کشاورزی: توسعه کشاورزی دستاورد یک سلسله فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده مرتبط و هماهنگ به منظور اعمال تغییرات و تحولات مطلوب برای وسعت بخشیدن به زمینه‌ها، گسترش دامنه فعالیت‌ها، بسط امور و افزایش عملکردها در قالب برنامه جامع توسعه اقتصادی و اجتماعی است (شهبازی، ۱۳۶۸: ۲). به عبارتی دیگر توسعه کشاورزی را می‌توان فرآیندی در جهت تسهیل محدودیت‌هایی دانست که بر اثر عرضه کشت‌ناپذیر زمین و نیروی کار بر جریان تولید تحمیل می‌گردد. در این فرآیند، بخش غیرکشاورزی نقش مهمی را ایفا می‌کند، زیرا، بخش غیرکشاورزی عرضه‌کننده‌ی نهاده‌های فنی مدرنی است که در جریان تولید محصولات کشاورزی می‌توان آنها را جایگزین زمین و نیروی کارگری ساخت (دفتر امور تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۱۳۶۸). در این پژوهش، توسعه کشاورزی به تغییرات ناشی از شرکت تعاونی تولید در ساختارهای قبلی کشاورزی و استفاده از شیوه‌های نوین اطلاق می‌شود.

درآمد خانوار: درآمد خانوار، عبارت است از وجوه و ارزش پولی کالاها و خدماتی که در برابر کار انجام شده یا سرمایه به کار افتاده یا از طریق منابع دیگر مانند حقوق بازنشستگی و درآمد حاصل از دارایی، به خانوار تعلق گرفته باشد. دریافت‌های اتفاقی از مؤسسات و نهادها از قبیل خسارات دریافتی از بیمه، استثنائاً، درآمد خانوار منظور می‌شود. وام‌های دریافتی، وصول مطالبات، ارث، فروش دارایی‌ها و برداشت از پس‌انداز، درآمد خانوار منظور نمی‌شود. در صورتی که از درآمد خانوار مالیات و بازنشستگی کسر شود ((درآمد خالص خانوار))، در غیر این صورت ((درآمد ناخالص خانوار)) می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). در این تحقیق به منظور آگاهی یافتن از تغییرات وضع درآمد خانوارهای روستایی، از شاخص‌های میزان مالکیت اراضی، میزان مالکیت آب، سبد غذایی و امکانات رفاهی خانوار استفاده شده است.

۱-۷- روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی می‌باشد. مطالعات این پژوهش بر دو بخش کتابخانه‌ای (اسنادی) و میدانی استوار است.

الف) اسنادی: در این قسمت سعی شده است تا از منابع مرتبط با موضوع تحقیق استفاده شود. به همین جهت با مراجعه به کتابخانه‌ها، مؤسسات آموزشی (دانشگاه‌ها)، مراکز آمار و ادارات مربوطه از منابع مختلف شامل کتب، مقالات و غیره استفاده شده است.

ب) روش دیگر جمع‌آوری اطلاعات، مطالعات میدانی است که به کمک تکنیک‌های مختلف از جمله مشاهده محدود، مورد مطالعه، مصاحبه با کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی استان

خراسان جنوبی و دفتر شرکت‌های تعاونی تولید شهرستان خوسف و تکمیل پرسشنامه از سهام-داران، داده‌های مورد نیاز جمع‌آوری شد.

۱-۸- جامعه تحقیق و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری تحقیق شامل ۱۲۸۶ نفر اعضای شرکت‌های تعاونی تولید در شهرستان خوسف می‌باشد. از آنجا که انجام هر تحقیق با مسائلی هم چون عدم دسترسی به همه افراد جامعه تحقیق و عدم وجود زمان و هزینه کافی روبه‌رو است، لذا به منظور حل این مسائل نمونه‌ای از جامعه که معرف آن باشد، انتخاب گردیده است. از این رو در تحقیق حاضر با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری احتمالی و از نوع طبقه‌ای و در هر طبقه به صورت تصادفی به تعیین حجم نمونه پرداخته شده است. حجم نمونه به دست آمده بر اساس فرمول کوکران ۲۹۵ نفر از اعضای شرکت-های تعاونی تولید این شهرستان می‌باشد که در تحقیق حاضر ۲۷۳ پرسشنامه برگشت داده شد. نحوه محاسبه حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران به شرح ذیل بوده است:

$$n = \frac{N t^2 p q}{(N-1)d^2 + t^2 p q}$$

n: حجم نمونه؛

N: حجم جامعه تحقیق؛

t²: در سطح اطمینان ۹۵ درصد معادل ۱/۹۶؛

P: نسبت داشتن صفت در جامعه ۵۰٪؛

q: نسبت نداشتن صفت در جامعه (1-p) ۵۰٪؛

d²: خطای نسبی معادل ۰.۰۵؛ (شیفر و دیگران، ۱۳۸۲: ۱۸۸).

$$n = \frac{1286 * 1.96^2(50 * 50)}{1285 * 0.05^2 + 1.96^2(50 * 50)} = 295$$